

FEBRUÁR 1948 - HISTORICKÝ MEDZNÍK V DEJINÁCH ČESKOSLOVENSKÉHO ŠTÁTU A PRÁVA

Ladislav Hubenák

V živote národov bývajú udalosti, ktoré zrejú desatročia, ale potom rozhodujúcim spôsobom zasiahnú do ich osudov a na dlhé desatročia poznamenajú ďalší smer ich vývoja. K takýmto udalostiam a k hodnoteniu plnenia ich odkazu sa potom neustále vracajú i ďalšie generácie. Február 1948 je takýmto medzníkom v novodobých československých dejinách.

Februárové víťazstvo československého pracujúceho ľudu znamenalo dovriešenie celej etapy v dejinách Komunistickej strany Československa, etapy boja o moc v štáte, je najväčším historickým medzníkom v dejinách českého a slovenského národa, historickým medzníkom v dejinách nášho štátu a práva, lebo otvorilo cestu k výstavbe socializmu v našej vlasti. Preto náš pracujúci ľud sa vracia a vždy sa bude vracat k týmto dňom ako k trvalej konštante, lebo sú späté s jeho bojom i prácou za progres, za lepšiu, socialistickú zajtrajšok. Toto výročie je príležitosťou opäť si pripomenúť strastiplný zápas, ktorý viedla robotnícka trieda na čele s komunistickou stranou za revolučnú prestavbu spoločnosti, za náš socialistický dnešok, využiť živý odkaz Februára 1948 ako príležitosť k hodnoteniu výsledkov, ktoré sme dosiahli za uplynulé obdobie. V najširších vrstvách nášho ľudu a najmä u mládeže prehíbiť ducha socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu, hrdoť k revolučným tradíciám a bojom, ako aj pracovným úspechom, ktoré sme pod vedením KSČ dosiahli.

Tridsiate výročie veľkých februárových dní roku 1948, ktoré prešli do našej histórie ako základný medzník moderných československých dejín, ako dni, ktoré definitívne rozhodli o víťazstve československého pracujúceho ľudu nad buržoáziou, ako dni víťazstva moci robotníckej triedy nad silami reakcie, ako dni, ktoré otvorili nášmu ľudu cestu k budovaniu socializmu pripomína si náš pracujúci ľud v bezprostrednej náväznosti na oslavy 60. výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, tejto najvýznamnejšej udalosti 20. storočia.

Inšpirovaný ideovým odkazom Októbrovej revolúcie, pod vedením KSČ

"náš ľud vytvoril svojou obetavou prácou veľkolepé dielo, ktoré budú s hrdosťou a úctou zveľaďovať ďalšie generácie. Pri oprávnenej hrdosti nad vykonanou prácou nemôžeme sa však uspokojiť s dosiahnutým, nemôžeme zložiť ruky do lona. Odkaz Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie i odkaz pokrokových tradícií našich národov nás zaväzuje, aby sme pracovali ešte usilovnejšie a obetavejšie pre radosť a šťastie našich ľudí, pre rozkvet našej socialistickej vlasti, pre rast sily socialistickeho spoločenstva, pre upevňovanie nášho priateľstva so Sovietskym zväzom, pre posilnenie boja za pokrok a mier."¹⁾

*

Začiatkom a východiskom národnej a demokratickej revolúcie stalo sa Slovenské národné povstanie, ktoré položilo základy ľudovodemokratickej moci v Československu. V rokoch 1944-1945 rozdrvila Sovietska armáda za aktívnej účasti domáceho ľudového odboja hitlerovských okupantov i jeho domácich prísluhovačov aj na našom území a pomohla tak rozhodujúcou mierou k nášmu oslobodeniu i k obnoveniu Československej republiky. V máji 1945 sa dovŕšilo naše národné oslobodenie a otvoril sa široký priestor pre rozvíjanie národnej a demokratickej revolúcie, ktorá vo svojich výsledkoch viedla k zásadným zmenám v spoločenskej štruktúre, smerujúcim k postupnému budovaniu socializmu.

Obdobie rokov 1945-1948 vošlo do našich národných dejín ako obdobie, v ktorom sa rozhodol boj v prospech robotníckej triedy. Československá spoločnosť prešla za obdobie od oslobodenia na jar roku 1945 zložitou cestou vývoja. Na ceste k definitívnemu víťazstvu robotníckej triedy nad buržoáziou, musela pod vedením KSČ prekonať rad vážnych prekážok a úskalí. Buržoázia sa svojich pozícií nevzdávala ľahko.

Základným výdobytkom oslobodenia je teda vytvorenie objektívnych podmienok pre nástup do uskutočnenia revolučného prevratu v rokoch 1945-1948 pre uchopenie moci do rúk robotníckej triedy a možnosť nastúpiť cestu socialistickeho vývoja. Zvolená cesta nebola však jednoduchá a ľahká a nemohla sa uskutočniť bez pomoci ZSSR. Priateľstvo a spojenectvo so Sovietskym zväzom stalo sa po oslobodení Československa pilierom našej národnej a štátnej existencie a zárukou socialistickej orientácie našej krajiny. Autorita ZSSR poskytovala Československu medzinárodnú stabilitu, istotu a priestor pre riešenie vnútroštátnych problémov bez zasahovania zvonku.

Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ zdôrazňuje, že "svojou principiálnou politikou, heroizmom a obe-

1) Pravda, 18. marca 1977.

tavosťou komunistov v domácom i zahraničnom národnoslobodzovacom zápase, na ktorom sa významne zúčastnil náš armádny zbor v ZSSR, a ktorý vyvrcholil Slovenským národným povstaním a povstaním českého ľudu, si KSČ vydobyla všeobecne uznávané postavenie vedúcej politickej sily. Súčasne nebývale rástla autorita ZSSR a znásobil sa tradičný srdečný vzťah našich národov k sovietskemu ľudu, ktorý sa osvedčil v kritickom období Mníchova ako jediný verný spojenec Československa, niesol hlavnú ťarchu druhej svetovej vojny a mal rozhodujúci podiel na porážke nacistického Nemecka.

Tento vývoj v Československu spolu s posunom medzinárodných triednych síl vplyvom sovietskych víťazstiev utvoril u nás podmienky pre národnodemokratickú revolúciu. Po oslobodení našej vlasti Sovietskou armádou sa otvorila možnosť, aby robotnícka trieda vo zväzku s ostatnými pracujúcimi dobojovala zápas za sociálne a národne oslobodenie československého ľudu.²⁾

Oslobodenie Československa Sovietskou armádou v máji 1945 znamená pre naše národy začiatok novej historickej epochy, keď sa položili základy nového štátu, v ktorom už nevládnú vykorisťovateľské triedy, ale sa na moci zúčastňuje i pracujúci ľud, a keď sa vytvorili objektívne podmienky pre prechod od kapitalizmu k socializmu. Komunisti si už počas vojny získali veľkú autoritu a táto devíza im dala priestor pre uplatnenie sa v nových historických podmienkach. Predstavitelia KSČ už za pobytu v Moskve vypracovali konkrétny program budovania nového, povojnového Československa. Bol to program národnej a demokratickej revolúcie, ktorá otvárala cestu k novým prevratným zmenám, k postupnému prerastaniu tejto revolúcie v revolúciu socialistickú, k definitívnemu víťazstvu pracujúceho ľudu nad buržoáziou. Výrazom toho bolo aj rokovanie o programe vlády Národného frontu Čechov a Slovákov.

Klement Gottwald už 2. februára 1945 v depeši prezidentovi E. Benešovi oznámil, že predstavitelia KSČ prejavujú ochotu zúčastniť sa na rokovaníach o utvorení prvej domácej vlády republiky. V záujme rýchleho a hladkého priebehu rokovaní navrhol, aby prezident so svojimi najbližšími spolupracovníkmi a londýnskymi predstaviteľmi do úvahy prichádzajúcich politických skupín pricestoval do Moskvy, kde by predstavitelia londýnskej i moskovskej skupiny zahraničného odboja, ako aj zástupcovia Slovenska mohli prerokovať všetky programové a osobné otázky novej vlády. Potom by sa prezident mohol odobrať na oslobodené územie a tam ihneď vymenovať v Moskve dohodnutú vládu,

2) Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ. Príloha Pravdy, december 1970.

ktorá by prevzala svoj úrad. Predstavitelia KSČ nemali však námietky ani proti tomu, aby sa rokovania preniesli ihneď priamo na domácu pôdu, ak by boli námietky proti rokovaniu v Moskve.³⁾

Návrh programu vlády Národného frontu Čechov a Slovákov, ktorý predložili komunisti 21. marca 1945 predstaviteľom ostatných politických strán, bol prijatý ako spoločná platforma pre rokovanie. V podstate vyjadroval hlavné úlohy prebiehajúcej revolúcie, vydobytie národnej slobody, návrat demokratických práv a poriadkov v rámci novej, ľudovej demokracie.

Programom našej národnej a demokratickej revolúcie sa stal Košický vládny program vyhlásený 5. apríla 1945, ktorý obsahoval základné princípy budovania nového, ľudovodemokratického zriadenia v Československu a otváral cestu aj k socialistickým premenám. Je to jeden z najdôležitejších politických a právnych dokumentov v najnovších dejinách Čechov a Slovákov, v dejinách československého štátu a práva.⁴⁾ Program sa stal východiskom pokojnej cesty k socializmu, východiskom k prerastaniu národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú.

Šestnásť bodov Košického vládneho programu obsahlo základné princípy budovania nového, ľudovodemokratického zriadenia. Hlavné úsilie a všetky sily mali byť venované na dovŕšenie víťazstva nad fašistickými okupantami. Národné výbory, revolučné orgány ľudu, stali sa základom nového štátu, štátu dvoch rovnoprávných národov Čechov a Slovákov. V programe bola vytýčená úloha vykonať konfiškáciu majetku nepriateľom a zradcov a pozemkovú reformu, zakázať fašistické zbory a organizácie, potrestanie vojnových zločincov a kolaborantov. Vláda mala vytvoriť novú, ľudovú armádu, ktorej základom sa mal stať 1. československý armádny zbor. V zahraničnej politike sa vláda mala orientovať na nerozborné priateľstvo a spoluprácu so Sovietskym zväzom.

Košický vládny program ako program širokého Národného frontu českého a slovenského ľudu je dokumentom, ktorého historický revolučný odkaz spočíva v radikálnej dejinnej zmene, kedy vedenia národa a štátu sa ujíma najpokrokovejšia spoločenská trieda, trieda robotnícka, vedená svojim politickým predvojom - komunistickou stranou.

V Ohlase Komunistickej strany Československa v apríli 1945 sa hovorí: "V tejto historickej chvíli náš národ je pred dvoma hlavnými úlohami: po prvé, všetkými silami prispievať k dovŕšeniu porážky hit-

3) Kl. G o t t w a l d, Spisy XI., Bratislava 1955, s. 434.

4) B. K u ť e r a, Košický vládny program - zdroj československého práva, Acta universitatis Brunensis - iuridica No 18, Brno 1975, s. 7-12.

lerovského Nemecka. Po druhé, položiť pevné základy nového a šťastného života v slobodnom, naozaj demokratickom, ľudovom Československu a nepripustiť, aby sa republika vrátila do predmníchovských pomerov ...

Nová československá vláda Národného frontu Čechov a Slovákov utvorila sa 4. apríla 1945 na domácej pôde v Košiciach a čo najskôr preniesla svoje sídlo do hlavného mesta republiky, do oslobodenej Prahy. Prvý raz v dejinách republiky má vo vláde účasť Komunistická strana Československa. Táto významná skutočnosť spolu s vládnym programom, na vypracovaní ktorého sa vo vynikajúcej miere zúčastnili komunisti, ukazuje, že tentoraz vôľa a činnosť vlády nebudú v protiklade s vôľou a činnosťou ľudu. No najväčšou zárukou toho je iniciatívna a tvorivá činnosť a práca najširších ľudových vrstiev v národných výboroch a vo všetkých iných ľudových organizáciách a orgánoch.⁵⁾

Zmena pomeru síl po druhej svetovej vojne a vysoká autorita KSČ utvorili podmienky, za ktorých bol politický vývoj v oslobodenom Československu výrazne ovplyvňovaný zámermi KSČ. Gottwaldovo vedenie orientovalo stranu a pracujúci ľud na dovŕšenie národnej a demokratickej revolúcie a na jej prerastanie v revolúciu socialistickú.

Medzinárodne-politicky Košický vládny program vyjadruje základné zmeny v pomere síl charakterizované rozhodujúcou úlohou ZSSR v boji proti hitlerovskému Nemecku a pri jeho porážke a v dôsledku toho i významného vplyvu, ktorý mala osloboditeľská úloha Sovietskeho zväzu pre utváranie povojnovej Európy, pre pokojný rozvoj a prerastanie národnej a demokratickej revolúcie v Československu v revolúciu socialistickú bez hrozby imperialistickej intervencie.

Košický vládny program sa stal programovým východiskom budovania základov nového politického a štátneho systému Ľudovodemokratického Československa.

Pre vytvárajúci sa Ľudovodemokratický štát bola príznačná diskontinuita so starým štátnym aparátom, s predchádzajúcou sústavou štátnych orgánov v centre i v miestach. Základom nového štátneho mechanizmu sa stali národné výbory a boli novoutvorené najvyššie celoštátne orgány. Významným článkom sústavy štátnych orgánov sa stali aj slovenské národné orgány - Slovenská národná rada a Zbor povereníkov. Na úplne nových základoch sa budovali ozbrojené zložky - armáda a Zbor národnej bezpečnosti.

V politických dokumentoch z počiatkov Ľudovodemokratického Československa sa jednoznačne formuje stanovisko, že Ľudovodemokratická ČSR musí priniest nové, dôsledne demokratické štátoprávne usporiada-

5) Kl. G o t t w a l d, Spisy XI., c.d., s. 455.

nie vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi. Manifest SNR, vydaný začiatkom februára 1945 pri obnovení jej činnosti na oslobodenom území Slovenska v Košiciach hovorí: "V dorozumení s predstaviteľmi českého národa upravíme v novom Československu pomer Slovákov a Čechov na základe úplnej rovnosti tak, aby na Slovensku Slováci a v Čechách Česi spravovali svoje veci, kým ústredný snem a ústredná vláda budú spravovať len spoločné veci jednotného a nedeliteľného štátu."⁶⁾

Požiadavka riešenia štátoprávnych vzťahov našich národov federatívnou formou bola programove vyjadrená Košickou pracovnou konferenciou KSS 28.2.1945, na ktorej G. Husák v hlavnom referáte k tejto otázke uviedol: "Vychádzajúc zo skutočností, dvoch rovnoprávných národov, želáme si federatívny štát, štát jednotný a spoločný, v ktorom by si však každý z národov vládol sám, ale pritom by spoločným zostalo, čoho je nevyhnutne treba pre zachovanie silného a jednotného štátu."⁷⁾

Najkonkrétnejšia bola požiadavka nového štátoprávneho usporiadania vzťahu Čechov a Slovákov vyjadrená v uznesení Slovenskej národnej rady z 2. marca 1945, v ktorom sa stanovili zásady postavenia Slovenska v oslobodenej ČSR a ďalšie smernice pre delegáciu SNR k pripravovaným rokovaniam o programe prvej vlády oslobodeného Československa. V tomto dokumente sa zdôrazňovalo, že SNR je slovenskou vládou a parlamentom, vrcholnou reprezentantkou politickej vôle slovenského národa. V štátoprávnych vzťahoch SNR a jej výkonných orgánov k celoštátnej vláde bol v tomto dokumente vymedzený trojitý okruh kompetenčných sfér: široko pojatý okruh výlučnej kompetencie povereníctiev SNR, ďalej sféra výlučných kompetencií celoštátnych a po tretie, oblasť, v ktorej sa delia celoštátne orgány o kompetenciu s poverenictvami SNR.

Možno povedať, že Košický vládny program znamená novú etapu v štátoprávnom riešení vzťahov Čechov a Slovákov, aj keď pokiaľ ide o štátoprávne požiadavky SNR bol Košický vládny program kompromisom. Znamenal však porážku predtým vládnucej českoslovakistickej koncepcie, pretože vychádzal v duchu princípu sebaurčenia národov z "uznania Slovákov ako nacionálne svojbytného národa, a v súlade s tým vytýčil ako základný princíp pre riešenie vzťahov medzi našimi národmi zásadu "rovný s rovným".

V prejave na slávnostnom zhromaždení Slovenskej národnej rady v Košiciach 5. apríla 1945 z poverenia vlády vyhlásil Klement Gott-

6) Národná obroda 4. február 1945.

7) Za národnú slobodu a ľudovú demokraciu. Dokumenty Košickej pracovnej konferencie KSS, Pravda 1945, s. 14-15.

wald tú časť jej programu, ktorá sa týka slovenského národa a Slovenska. "Je to program, ktorý má začať novú éru vo vzájomných vzťahoch medzi našimi dvoma národmi, ktorý má raz a navždy odstrániť tie neblahé príčiny, čo v minulosti našim odvekým nepriateľom uľahčovali vrážať medzi nás klin ... Vláda sa bude ako prvá domáca vláda republiky pokladať za stelesnenie československej štátnej pospolitosti, založenej na nových zásadách. Robiac koniec všetkým starým sporom a vychádzajúc z uznania Slovákov ako nacionálne samobytného národa, vláda od prvých svojich krokov bude sa dôsledne snažiť, aby sa v československom pomere uskutočnila zásada "rovný s rovným", a tak, aby sa uplatnilo ozajstné bratstvo medzi obidvoma národmi.

Uznávajúc, že Slováci majú byť pánmi vo svojej slovenskej krajine rovnako ako Česi vo svojej českej domovine, a že republika bude obnovená ako spoločný štát rovnoprávných národov, českého a slovenského, vláda vyjadrí toto uznanie dôležitými štátnopolitickými aktmi. V Slovenskej národnej rade, opierajúc sa o národné výbory v obciach a okresoch, budú vidieť nielen oprávnenú predstaviteľku samobytného slovenského národa, ale i nositeľku štátnej moci na území Slovenska (moci zákonodárnej, vládnej a výkonnej) ako to zodpovedá osobitnej dohode Slovenskej národnej rady s prezidentom republiky a s československou vládou v Londýne. Spoločné štátne úlohy vláda ako centrálna vláda republiky bude vykonávať v najvyššej spolupráci so Slovenskou národnou radou a so zborom slovenských národných povereníctiev, ako výkonným vládny orgánom Slovenskej národnej rady."⁸⁾

Po oslobodení Československa Sovietskou armádou ujala sa 10. mája 1945 v oslobodenej Prahe novoustanovená vláda Národného frontu svojej úlohy. Po prvý raz v histórii zasadli v československej vláde predstavitelia KSČ.

Dôsledná realizácia programu národnej a demokratickej revolúcie stala sa v tomto období hlavným poľom boja medzi buržoáziou a robotníckou triedou na čele s KSČ. Komunistická strana Československa si stavala v tomto období reálne ciele prechodu od kapitalizmu k socializmu a jej stratégia smerovala k získaniu širokých mas pre jej politiku.

Realizácia vládneho programu narazila na ostrý odpor buržoázie, ktorá sa snažila pozastaviť ďalší postup revolúcie. Vláda napriek odporu reakčných síl začala odstraňovať organizácie a inštitúcie vytvorené fašistickým režimom, očisťovať štátny aparát od kolaborantov a budovať nový, demokratický štátny aparát. Veľký význam malo upevňovanie národných výborov, ktoré sa z orgánov národnooslobodzovacieho bo-

8) Kl. G o t t w a l d, Spisy XI., c.d., s. 441-442.

ja stali orgánmi štátnej moci a správy. V hospodárskej politike hlavnou úlohou bolo urýchlene splniť opatrenia Košického vládneho programu, ktoré oslabovali hospodársku moc buržoázie a boli predpokladom rýchlej obnovy vojnou zničeného národného hospodárstva. Zvláštny význam nadobudol boj o splnenie pozemkovej reformy, pretože tu išlo o upevňovanie zväzku robotníkov a roľníkov, o prehĺbenie dôvery širokých mas k robotníckej triede a Komunistickej strane Československa.

Jedným z najdôležitejších výsledkov národnej a demokratickej revolúcie boli hlboké sociálno-ekonomické premeny, predovšetkým znárodnenie ťažkého a kľúčového priemyslu, baní, energetiky a peňažníctva, ktoré zabezpečovali ekonomický základ novej ľudovodemokratickej moci a uskutočnenie pozemkovej reformy. Významný úspech dosiahol pod vedením komunistov československý pracujúci ľud, keď sa presadila napriek odporu predstaviteľov buržoázie a reakčných síl požiadavka znárodnenia. 24. októbra 1945 podpísal prezident E. Beneš dekréty o znárodnení bánk, poisťovní, hüt, baní, závodov s počtom 150-500 robotníkov podľa charakteru odvetví. Znárodnenie likvidovalo finančný kapitál a všetky kapitalistické monopoly, posilnilo moc robotníckej triedy a upevnilo hospodársku a politickú nezávislosť ČSR. Rozhodujúcim sektorom ekonomickej štruktúry Československej republiky sa stal socialistický sektor. Kapitalistickému sektoru ešte stále zostali silné pozície v stavebníctve, potravinárskom priemysle, vo vnútornom veľkoobchode apod.

Súčasne so znárodňovacími dekrétmi podpísal prezident aj dekrét o závodných radách, ktoré zabezpečovali robotníkom a ostatným pracujúcim účasť na vedení podnikov a právo kontroly výroby. Robotnícka trieda si znárodnením utvorila silnú hospodársku a politickú oporu pre ďalší triedny boj s buržoáziou.

Priebeh národnej a demokratickej revolúcie potvrdil správnosť politiky KSČ, ktorá tvorivým spôsobom uplatnila Leninovo učenie o vedúcej úlohe robotníckej triedy v národnej a demokratickej revolúcii, spojenie úloh národnodemokratickej a socialistickej revolúcie. Správnou marxisticko-lenínskou aplikáciou rezolúcie VII. kongresu Komunistickej internacionály bolo aj rozhodnutie KSČ vstúpiť do vlády oslobodeného Československa. Rezolúcia KI z roku 1935 zaväzovala komunistov usilovať sa v prípade rozmachu masového ľudového hnutia o vytvorenie vlády proletárskeho jednotného frontu, alebo vlády protifašistického ľudového frontu, ktorá síce ešte nie je vládou proletárskej diktatúry, ale vytvára podmienky pre uchopenie moci robotníckou triedou.

KSČ pri rozpracovávaní revolučnej stratégie a taktiky, funkcionálne zameranej na zvrhnutie politického panstva československej buržoá-

zie, zvolila orientáciu na rozvíjanie a završenie socialistickej revolúcie u nás pokojnou cestou. Túto orientáciu rozpracoval VIII. zjazd KSČ v marci 1946, ktorý tvorivo aplikoval základné princípy marxisticko-leninskej teórie revolučného boja v našich podmienkach. KSČ vychádzajúc z Leninových myšlienok dokázala principiálne a tvorivo uplatňovať leninskú stratégiu a taktiku boja o moc v konkrétnych historických podmienkach našej krajiny.

Február 1948, skúsenosti, ktoré získala KSČ z uplatňovania stratégie a taktiky z pokojného prechodu od demokratickej etapy revolúcie k etape socialistickej až do jej definitívneho víťazstva, sú obohatením aj pre medzinárodné robotnícke hnutie v jeho boji proti imperialismu a za víťazstvo svetovej socialistickej revolúcie.

Teoretické prístupy pri vypracovaní Košického vládneho programu podložené všestrannou analýzou charakteru obdobia a správnym hodnotením situácie v krajine vytvorili seriózný predpoklad účinnosti a úspešnosti tohto programu v povojnových podmienkach Československa, a to aj z hľadiska tendencie vývoja smerom k diktatúre proletariátu.

Naplnovanie Košického vládneho programu ako programu národnej a demokratickej revolúcie bolo mocnou inšpiráciou ľudovej aktivity a pomkynalo vývoj československej spoločnosti na čele s robotníckou triedou ďalej k socialistickým premenám. Komunistická strana Československa spájala v tejto etape svojej činnosti demokratické a národné požiadavky so záujmami pracujúceho ľudu o výstavbu socializmu. Upevňovanie ľudovodemokratického štátu a postupné rozširovanie účasti robotníckej triedy na štátnej moci zvyšovalo mieru participácie komunistickej strany na politickom riadení a rozhodovaní.

Boj o Košický vládny program, o smer vývoja oslobodeného Československa bol politickým triednym bojom medzi silami robotníckej triedy a pracujúcich, medzi pokrokovými, dôsledne protifašistickými revolučnými silami vedenými KSČ a silami buržoázie, ktorá pomocou londýnskej vlády a kontinuity prezidentskej funkcie sa pokúšala o obnovenie buržoázneho poriadku v Československu.

Oproti predvojnovému stavu sa podstatne zmenil politický systém ľudovodemokratického Československa. Národný front tvorili tieto politické strany: 1. Komunistická strana Československa; 2. Československá strana ľudová; 3. Československá národnosocialistická strana; 4. Československá sociálnodemokratická strana - v českých krajinách; 1. Komunistická strana Slovenska a 2. Demokratická strana - na Slovensku.

Koncepcia a línia Národného frontu, vytvorená ešte pred nástupom do novej situácie, ktorá viedla k úplnému oslobodeniu českého i slovenského národa, dotvárala sa na domácej pôde ve svojej ideologickej,

teoretickej i organizačno-politickej podobe definitívne až v atmosfére oslobodenia. Stalo sa tak v období, ktoré nazývame košickým obdobím národnej a demokratickej revolúcie na Slovensku i v celom Československu.⁹⁾

Obdobie rokov 1945-1948, obdobie prerastania národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú, je obdobím boja o upevnenie pozícií jednotlivých politických strán, ktoré po oslobodení začali pôsobiť a vyvíjať činnosť. Dochádzalo k pokusom rozšíriť základňu Národného frontu na Slovensku vytvorením ďalších politických strán.

V súvislosti s formovaním politického systému povojnového Československa vychádzali komunisti zo zásady, že v Národnom fronte nesmú byť opozičné politické strany a celoštátne strany, prípadne strany budované na konfesionálnom základe. Neznamenal to, pravda, že komunisti boli zásadne proti vzniku ďalších politických strán, ak by sa ich platforma zhodovala s princípmi ľudovej demokracie, vládneho programu a nenarušovala by výsledky banskobystrického zjazdu sociálnej demokracie a Komunistickej strany Slovenska.

Prvý pokus rozšíriť základňu Národného frontu na Slovensku vytvorením katolíckej strany v júli 1945 odmietol Povstalecký blok - komunisti i zástupcovia Demokratickej strany - ako snahu v novej podobe obnoviť bývalú Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu.

Ďalší pokus narušiť princípy pôsobnosti politických strán sa objavil v októbri 1945 ako snaha rozšíriť základňu Demokratickej strany aj do českých krajín. Komunisti kvalifikovali tento pokus ako snahu obnoviť v českých krajinách agrárnu stranu.

Pokus vytvoriť celoštátnu stranu a narušiť štruktúru Slovenského národného frontu urobila aj Československá sociálnodemokratická strana snahou obnoviť sociálnu demokraciu na Slovensku. Toto úsilie vyvrcholilo na jar 1946. Sociálna demokracia sa síce na Slovensku formálne neobnovila, ale vznikla Strana práce, v skutočnosti strana pravícovo orientovanej slovenskej sociálnej demokracie. Ustanovila sa na zhromaždení v Bratislave dňa 20. januára 1946.

V súvislosti s prípravami volieb v roku 1946 zosilneli tendencie pôsobiace a smerujúce ku vzniku nových politických strán na Slovensku. Tieto tendencie však objektívne nepomáhali zámerom progresívnych politických síl a nenadväzovali ani na antifašistické a demokratické tradície slovenského národa. V týchto súvislostiach žiada sa uviesť aj tzv. aprílovú dohodu vo vedení Demokratickej strany o zastúpení slovenského katolicizmu vo vedúcich orgánoch tejto strany.

Z hnutia za dotvorenie katolícky orientovanej strany sa utvori-

9) M. V a r t í k o v á, Od Košíc po Február, Bratislava 1968, s. 10.

la štvrtá politická strana na Slovensku, Strana Slobody. SNF súhlasil s jej vznikom 1. apríla 1946. Takto sa v rozpore so zámermi českých a slovenských komunistov ukončil proces zmien v Slovenskom národnom fronte krátko pred prvými riadnymi voľbami v ľudovodemokratickej ČSR, ktoré sa konali 26. mája 1946.

KSC samozrejme nechcela zostať len jednou z vládnych strán, ale svojou prácou, presadzovaním záujmov ľudu sa usilovala získať dôveru širokých mas a zvyšovaním svojej autority prebojovať sa na čelo, lebo iba tak mohla čeliť buržoázii a znemožniť jej ovládnutie štátu svojimi mocenskými nástrojmi. Klement Gottwald na košickom aktíve funkcionárov KSS dňa 8. apríla 1945 hovoril o taktike strany: "Napriek prízrivej situácii nie sú najbližším cieľom soviety a socializácia, ale skutočne dôsledná realizácia demokratickej národnej revolúcie, v prúde ktorej sa nachádzame, a to až dokonca tak, aby sme si v ďalšom mohli otvoriť cestu k novým cieľom, pokiaľ možno v širokom fronte s národom, na čele národa."¹⁰⁾ A ďalej charakterizoval stav tohto obdobia takto: "My sami vládnuť nemôžeme a oni sami vládnuť tiež nemôžu. Oni nemôžu bez nás a my bez nich. Pritom oni viac bez nás ako my bez nich. Zostáva nutnosť spolupráce s druhou politickou skupinou, ktorá je k spolupráci s nami donútená."¹¹⁾

Klement Gottwald právom neskôr zdôrazňoval, že Február 1948 bol potvrdením správnosti generálnej línie KSC najmä od mája 1945, keď Československo nastúpilo cestu ľudovodemokratického vývoja, odmietajúc hlasy, ktoré sa domnievali, že cesta k Februáru 1948 od mája 1945 bola zbytočná strata času, odmietal tendenciu subjektivistického a voluntaristického preskakovania nevyhnutných vývojových etáp revolučného procesu ako škodlivú a nebezpečnú. "V máji 1945 sme v národe izolovali vyložených kolaborantov, stříbrňákov, berancov, otvorených mnichovanov a pomocníkov Nemcov. A tí boli tiež odstránení. Ale národ ešte nevedel, čo stojí za Zenklom, čo stojí za Šrámkom, Lettrichom, Majerom a za inými predstaviteľmi politických strán a skupín, ktorí postupne prešli do tábora reakcie. Bolo treba času a vlastných skúseností širokých vrstiev národa."¹²⁾

Oslobodením Československa a menovaním prvej vlády Národného frontu definitívne skončilo obdobie tzv. londýnskeho československého štátneho zriadenia a s ním zanikla aj éra, kedy československá vláda a oficiálna politická reprezentácia ČSR boli ovládané buržoáziou.¹³⁾

10) Kl. G o t t w a l d, Spisy, zv. 12, s. 13-25.

11) Tamtiež.

12) Február 1948, Zborník dokumentov, SNPL 1958, s. 216.

13) J. G r o s p i ě - L. K ř í ž k o v s k ý, Třicet let vývoje socialistického státu v Československu, Právník č. 7, 1975, s. 602.

Po oslobodení Československa sa utvorilo koncom leta 1945 Dočasné národné zhromaždenie podľa paritného zastúpenia na základe dohody strán Národného frontu. Ústavný dekrét prezidenta republiky č.47/1945 zb. o Dočasnom národnom zhromaždení zo dňa 25. augusta 1945 ustanovil, že do tých čias, kým sa zide Ústavodarné národné zhromaždenie, zvolené podľa všeobecného, priameho a tajného volebného práva, zákonodarnú moc má na celom území štátu vykonávať jednokomorové Dočasné národné zhromaždenie, pozostávajúce z 300 poslancov. Hlavnou úlohou tohto zákonodarného zboru bolo potvrdiť prezidenta republiky v jeho funkcii až do novej voľby prezidenta podľa § 58 ústavy z roku 1920, vykonávať právomoc Národného zhromaždenia podľa starej ústavy a povinnosť previesť ratihabíciu všetkých prezidentských dekrétov.

Zákonom č. 67/1945 zb. boli vypísané voľby do Ústavodarného národného zhromaždenia na den 26. mája 1946. KSČ si uvedomovala dôležitosť nadchádzajúcich volieb a pripravila sa na ne veľmi zodpovedne. Významné slovo k jej volebnému programu povedal VIII. zjazd KSČ v marci 1946. Slovenskí komunisti formulovali svoj volebný program na zasadnutí ÚV KSS 11.-12. marca 1946. Ústavodarné národné zhromaždenie sa malo zvoliť vo všeobecných, tajných, priamych a rovných voľbách. Politické strany Národného frontu v nich kandidovali samostatne. KSČ si uvedomovala, že nový parlament bude mať v ďalšom vývine revolúcie významné miesto. Počítala s tým, že výsledky volieb jej umožnia rozšíriť si pozície v parlamente. Usilovala sa využiť parlament ako nástroj v boji s nepriateľmi revolúcie.

Perspektívu nového života pracujúcich predložila KSČ voličom vo volebnej výzve, vychádzajúcej z úloh vytýčených VIII. zjazdom KSČ a v návrhu, aby sa na roky 1947-1948 vypracoval Dvojročný plán hospodárskej obnovy a výstavby, ktorého hlavnou úlohou malo byť rýchlo a podstatne zvýšiť životnú úroveň širokých vrstiev národa. Na Slovensku zahrňoval volebný program aj otázky industrializácie Slovenska, ktorá mala položiť základy pre definitívne odstránenie faktickej nerovnosti medzi českým a slovenským národom.

Boj KSČ za dôsledné plnenie Košického vládneho programu, za rozšírenie a posilnenie nových orgánov moci, za obnovu vojnou rozvráteného hospodárstva, za urýchlenú konfiškáciu zradcovského a nepriateľského majetku, za znárodnenie kľúčového priemyslu, za osídľovanie pohraničia, za revíziu prvej a uskutočnenie druhej pozemkovej reformy, za spravodlivé riešenie národnostnej otázky a utužovanie spojenectva so Sovietskym zväzom, viedol k veľkému rastu jej autority a vplyvu v spoločnosti. O raste vplyvu KSČ svedčí aj jej víťazstvo vo voľbách v máji 1946, ktoré viedlo k ďalšiemu upevneniu jej postavenia ako vedúcej politickej sily v štáte.

Volby do Ústavodarného národného zhromaždenia skončili veľkým volebným víťazstvom KSČ, keď v českých krajoch získala 40,1 % a na Slovensku 30,37 % hlasov voličov, čo v celoštátnom priemere robilo 38 % všetkých hlasov a znamenalo, že KSČ je najsilnejšou politickou stranou v republike. KSČ spolu s KSS dostala 2 685 293 hlasov a 114 z 300 mandátov.

Na zasadaní ÚV KSČ 22. januára 1947 Klement Gottwald hodnotiac výsledky volieb v máji 1946 povedal, že pred celým svetom ukázali, že "drvivá väčšina nášho ľudu súhlasí s novým ľudovodemokratickým režimom a demonštroval veľkú dôveru ku komunistickej strane, ktorá je iniciátorom a hnacou silou veľkých zmien. Voľby utvrdili základné piliere ľudovej demokracie, náš ľud schválil znárodňovacie dekréty a systém národných výborov. Voľby zhatili takto všetky špekulácie domácej i zahraničnej reakcie."¹⁴⁾

Na Slovensku - v porovnaní s voľbami v roku 1935 - stúpol počet odovzdaných pre komunistov zo 125 670 na 489 596 hlasov, ale KSS bola v menšine oproti spojeným silám buržoázie a maloburžoázie, ktoré podporovali demokratov ktorí získali 62 % hlasov. Politické strany, ktoré vznikli tesne pred voľbami - Strana práce a Strana slobody - svojimi výsledkami v podstate nemohli zasiahnuť do politického ústrojenstva slovenskej spoločnosti.

Výsledky volieb na Slovensku slovenskí a českí komunisti posudzovali najmä z hľadiska dohôd vedenia DS s reprezentantami slovenského politického katolicizmu a v tomto kontexte bol logický záver, že volebné výsledky na Slovensku sa pri uplatnení parlamentských zvyklostí stanú protirevolučným činiteľom. Ďalší vývoj ukázal správnosť tohto hodnotenia.

Volby boli v celoštátnom meradle výrazom presunu triednych síl a politických pozícií v prospech robotníckej triedy a výrazne rozšírili a upevnili jej moc. Výsledky volieb určili počet mandátov v Ústavodarnom národnom zhromaždení i v zastúpení politických strán v národných výboroch. Na základe volieb sa ustanovilo 18. júna 1946 Ústavodarné národné zhromaždenie, ktoré na druhý deň manifestačne zvolilo za prezidenta republiky dr. E. Beneša.

Voľbou Ústavodarného národného zhromaždenia sa začalo nové obdobie povojnového Československa charakterizované ústavoprávnym zakotvením výsledkov nášho národnooslobodzovacieho boja, ako aj výsledkov tvorivej a budovateľskej práce nášho ľudu v oslobodenej vlasti. Súčasne je to obdobie ďalšieho, ešte vystupňovaného úsilia o výstavbu republiky v duchu Košického vládneho programu. Ústavodarnému národnému zhromaž-

14) Kl. G o t t w a l d, 1946-1949, zv. I., Bratislava 1949, s. 134.

deniu pripadlo dvojaké poslanie: predovšetkým poslanie ústavodarné, t.j. dať republike novú ústavu a po druhé poslanie zákonodarné, t.j. dávať republike iné nové zákony, najmä zákony nevyhnutné pre ďalšiu budovateľskú prácu.

Dňa 2. júla 1946 menoval prezident republiky novú vládu, ktorej zloženie zodpovedalo výsledkom parlamentných volieb. Bolo v nej 6 českých a 3 slovenskí komunisti a jej predsedom sa stal K. Gottwald. Po prvý raz v histórii našich národov stal si na čelo vlády komunisti.

Vláda predstúpila pred Ústavodarné národné zhromaždenie so svojím programom 8. júla 1946. Klement Gottwald už v referáte na VIII. zjazde KSČ zdôraznil, že "z hľadiska pracujúceho ľudu problémom všetkých problémov a úlohou všetkých úloh je udržať a upevniť doterajší kurz našej domácej a zahraničnej politiky, jej ľudový, demokratický charakter, ako aj dôsledne robiť a ďalej tvorivo rozvíjať všetko, čo začala naša národná a demokratická revolúcia."¹⁵⁾ Táto smernica VIII. zjazdu našla svoj výraz aj v budovateľskom programe vlády K. Gottwalda, ktorý vytýčil tieto hlavné úlohy: 1. do dvoch rokov vypracovať novú ústavu Československej republiky, 2. uzákoniť a v rokoch 1947-1948 splniť dvojročný hospodársky plán, 3. položiť základy industrializácie Slovenska, 4. ďalej upevňovať spojenectvo so Sovietskym zväzom.

Uskutočňovanie Budovateľského programu vlády sa dialo v zložitých vnútropolitických a medzinárodno-politických podmienkach. Prechodom hlavných síl medzinárodného imperializmu na čele s USA k politike "studenej vojny" mali sa zvrátiť výsledky revolučného hnutia dosiahnuté po druhej svetovej vojne. Česká a slovenská buržoázia sa v tejto situácii usilovala upevniť si svoje mocenské a hospodárske pozície, zastaviť postup revolúcie, zvrátiť vo svoj prospech mocenské pomery v krajine a jej medzinárodnú orientáciu a nepripustiť vývoj socializmu v Československu.

Klement Gottwald na januárovom zasadaní ÚV KSČ roku 1947 v tejto súvislosti povedal: "Je historickým zákonom, že spoločenské vrstvy, triedy, vytlačené zo svojho výsostného postavenia, pokúšajú sa zvrátiť vývoj. To robí naša reakcia." A ďalej hovorí: "Naša politika je politikou aktívneho boja proti reakcii, politikou dobývania nových a nových pozícií, politikou upevňovania dobytých pozícií a zatlačania nepriateľov do defenzívy. Táto úloha získať väčšinu národa ako predpoklad ďalšieho rýchleho postupu na ceste k socializmu nedá sa splniť

15) Kl. G o t t w a l d, Spisy, zv. 12, Bratislava 1955, s. 431.

vo vzduchoprázdnom priestore, ale len v priebehu aktívnej politiky a aktívneho boja."16)

Reakcia stále otvorenejšie sabotovala plnenie vládneho programu, rozpúťavala antikomunistickú a antisovietsku hystériu, najmä pomocou kléru. V spolupráci so zahraničím sa dokonca vytvárali teroristické a antikomunistické organizácie. Politický zápas mal na Slovensku ostrejšie formy ako v Čechách.

Na jeseň 1947 došlo k zásadnému stretnutiu síl reakcie a pokroku na Slovensku, kde v októbrových dňoch vrcholila politická kríza ako dôsledok boja dvoch protichodných síl. Boli to udalosti, ktoré bezprostredne predchádzali rozhodujúcemu stretnutiu medzi silami reakcie a pokroku vo februári 1948 a ktoré pomohli upevniť pokrokový front ľudu proti buržoázii na Slovensku i v celom štáte. Slovenský pracujúci ľud sa rozhodne postavil proti reakcii a na obranu ľudovej demokracie. V politickej kríze na jeseň 1947 Slovensko sa stalo pevnou oporou pokrokových demokratických síl v republike a tým prispelo dôležitým dielom aj k porážke reakcie vo februári 1948.17)

Po 19-dňovom úpornom politickom boji slovenských pracujúcich s reakciou sa politická kríza dňa 18. novembra 1947 skončila utvorením nového Zboru povereníkov. Pri jeho zostavovaní sa prihliadalo na skutočnú situáciu a nie na výsledky volieb z roku 1946, ako si to prišlo vedenie DS. Demokratická strana stratila 3 povereníkov, pozície KSS zostali nezmenené a miesto v ňom dostali aj ostatné politické strany. Nepresadila sa však požiadavka, aby v Zbore povereníkov mali zastúpenie odborári a odbojáři a aby sa DS vzdala Povereníctva pôdohospodárstva a Povereníctva výživy. DS sa vzdala Povereníctva pôšt, Povereníctva zdravotníctva a Povereníctva spravodlivosti. Nový zbor povereníkov neposkytoval teda ešte plnú záruku, že Slovensko bude spravované v duchu Slovenského národného povstania a Budovateľského programu gottwaldovskej vlády, ako to žiadal zjazd závodných rád, roľníctvo a odbojáři na Slovensku.

Zasadnutie ÚV KSC 27. novembra 1947 upozornilo, že ustanovenie nového zboru povereníkov je len prvým krokom k riešeniu pomerov a že predpokladom trvalej nápravy pomerov na Slovensku je to, aby sa zmenil celý kurz politiky Zboru povereníkov. Aj zasadnutie ÚV KSS 4. decembra 1947, ktoré hodnotilo výsledky riešenia politickej krízy, konštatovalo, že "ustanovením nového Zboru povereníkov boj nie je ukončený. Povedieme ho ďalej v priebehu veľkej národnej akcie za výkup

16) Kl. G o t t w a l d, 1946-1948, zv. I., Bratislava 1949, s. 141-145.

17) Podrobnejšie o udalostiach na jeseň 1947 na Slovensku, pozri štúdiu L. H u - b e n á k a, Politická kríza na Slovensku na jeseň v roku 1947, Právny obzor, č. 8/1970, s. 698-715.

obilí, pre zlepšovanie zásobovacích pomerov pracujúceho ľudu, v boji proti šmeline a za zavedenie poriadku do distribúcie poľnohospodárskych a priemyselných výrobkov, za plnenie všetkých úloh dvojročného plánu, za definitívnu očistu verejného života a za príkladné potrestanie sprisahancov a rozvratníkov. Bude to denne vedený zápas za splnenie budovateľského programu gottwaldovskej vlády, za splnenie úloh obsiahnutých vo vyhlásení ZP, za získanie dôvery väčšiny národa pre politiku našej strany, čo je bezpečným východiskom k prekonaniu všetkých ťažkostí."¹⁸⁾

Politický boj na jeseň 1947 na Slovensku a riešenie politickej krízy, zostavenie nového Zboru povereníkov boli významným úspechom politiky KSS. V boji proti reakcii podarilo sa jej získať na svoju stranu väčšinu pracujúceho ľudu, odhaliť buržoázny, reakčný a ľudácky charakter kurzu politiky DS. Politická kríza oslabilala pozície slovenskej buržoázie a prehĺbila diferenciačný proces v DS. Pravda, riešením politickej krízy na Slovensku sa boj nekončil, v celoštátnom meradle zápas pokračoval, napätie v Národnom fronte i vo vláde rástlo.

Na novembrovom zasadnutí ÚV KSČ v roku 1947 Klement Gottwald upozornil na možnosť, že pravicové sily, ktoré chcú zabrániť ďalšiemu postupu revolúcie, môžu sa pokúsiť o kontrarevolučný puč. Proti politike reakčných síl vyhlásila KSČ program ďalšieho upevňovania ľudovej demokracie a cieľavedomou politickou prácou sa pripravovala na nové parlamentné voľby.

V tejto súvislosti Klement Gottwald v referáte na pléne ÚV KSČ povedal, že "súčasný vývoj medzinárodných udalostí ukazuje, že v budúcich týždňoch a mesiacoch bude treba počítať so zvýšeným tlakom zahraničnej reakcie na našu republiku. Táto perspektíva je tým vážnejšia, že sa zahraničná reakcia opiera o našu domácu reakciu a s ňou spolupracuje.

Reakcia rozlezená na všetkých stranách bude sa snažiť ešte viac ochromovať činnosť vlády, parlamentu a ostatných ľudových orgánov, aby v istej chvíli mohla vládu a parlament urobiť úplne neschopným práce. Chcela by vo vhodnej chvíli vyvolať vládnu krízu a urobiť pokus o utvorenie úradníckej vlády. Politicky vzaté, taký krok by bolo treba hodnotiť ako pokus o reakčný štátny prevrat. Naň by bolo treba dať patričnú, pre reakciu zdrvivú odpoveď. Opakovanie roku 1920 s Tusarom a Černým by bolo pre reakciu ideálne. Dnes však píšeme rok 1947. A pokus o reprízu roku 1920 by bol pre reakciu smrteľne riskantný. Lež do kúta zahnaná reakcia je schopná ísť na hazard, najmä ak má príkaz z vonku. Preto musíme byť v strehu ...

18) Pravda, 7. decembra 1947.

Chceme získať väčšinu národa preto, aby sme mohli prekonať trvajúce ťažkosti, aby sme zabezpečili ďalší a trvalý rozmach svojho hospodárstva a zaručili ďalší pokojný vývoj a rozvoj Republiky."¹⁹⁾ Vývoj v najbližších mesiacoch ukázal správnosť analýzy urobenej na novembrovom zasadnutí ÚV KSČ.

Hlavnou arénou politického boja sa na prelome rokov 1947-1948 stali nesplnené úlohy Budovateľského programu vlády. Ústrednou otázkou bola najmä otázka prípravy novej ústavy ČSR. Hlboké rozpory v najdôležitejších otázkach nedávali mnoho nádeje na prijatie novej ústavy v zákonnej lehote Ústavodarného národného zhromaždenia. O zámeroch a postavení buržoázných strán v tomto období veľmi jasne svedčia slová Jozefa Lettricha napísané v jeho práci v emigrácii: "Nekomunisti sa ocitli vo februári pred alternatívou - alebo dovoliť komunistom pokračovať v prípravách na získanie väčšiny, alebo sa tomu postaviť na odpor a vyprovokovať vládnu krízu. Nekomunisti zvolili vládnu krízu."²⁰⁾

V období zostreného triedneho zápasu odpovedali teda politickí predstavitelia buržoázie vo februári 1948 pokusom o kontrarevolučný zvrät politického vývoja v Československu, ktorý bol útokom na dosiahnuté výsledky národnej a demokratickej revolúcie, na vedúcu úlohu robotníckej triedy, na priateľské vzťahy k Sovietskemu zväzu a priamym pokusom o návrat ku kapitalizmu. Ministri národnosocialistickej, ľudovej a demokratickej strany po vzájomných konzultáciách a rokovaníach podali 20. februára demisiu. Rozhodli sa realizovať svoj plán na zvrät pomerov v republike.

Na postup predstaviteľov reakčných strán ešte v ten deň reagovalo predsedníctvo ÚV KSČ a ÚV KSS. Vypracovalo a schválilo stanovisko k vzniknutej situácii a publikovalo ho pod názvom "Pracujúci ľud miest a vidieka jednotne za vládou Klementa Gottwalda". Poukázalo v ňom na príčiny krízy a upozornilo najširšie vrstvy národa, že situácia je v krajine vážna a vyzvalo všetok pracujúci ľud, aby sa pevne zomkol v Národnom fronte, ktorý bude oporou vlády Klementa Gottwalda a zabezpečí uskutočnenie požiadaviek, ktoré vyžadujú záujmy republiky a zabezpečí výsledky národnej a demokratickej revolúcie. Jednotu robotníckej triedy, jednotu pracujúceho ľudu, jednotu národa označil Klement Gottwald za prvú a hlavnú záruku víťazstva.

V prejave k prípravnému výboru na utvorenie Ústredného akčného výboru Národného frontu 23. februára 1948 Klement Gottwald povedal: "Tí, čo terajšiu vládnu krízu vyvolali a čo chcú zvrátiť smer vývo-

19) Kl. G o t t w a l d, 1946-1948, zv. I., c.d., s. 313-330.

20) L e t t r i c h J., History of Modern Slovakia, New York 1955, s. 157.

ja, čo chceli - ako sa vraví - otočiť kolesá dejín naspäť, zabudli, že v čase revolučného kvasu - a takým časom tieto roky po druhej svetovej vojne sú - že v týchto časoch každá kontrarevolúcia vývoj revolučných udalostí nielen nemože zadržať, ale ho len urýchli."²¹⁾

Československo prežívalo vo februárových dňoch vzrušujúce, rozhodujúce chvíle svojich dejín. Na podporu vlády Klementa Gottwalda sa však v plnej sile postavil pracujúci ľud v celom štáte, ako to výrazne demonštroval jednohodinový generálny štrajk 24. februára a postoj spoločenských organizácií - ROH, zväzu mládeže, ZČSSP, zväzu slovenských partizánov, zjazd roľníckych komisií atď. Pod tlakom demokratických síl ľudu 25. februára prezident dr. E. Beneš prijal demisiu ministrov, ktorí odstúpili a podpísal menovacie dekréty nových ministrov tak, ako ich predložil predseda vlády Klement Gottwald. Politická kríza vyvolaná demisiou buržoázných strán sa skončila 25. februára 1948 rozhodným víťazstvom pracujúcich vedených KSČ. Podpora širokých mas pracujúcich umožnila komunistickej strane riešiť februárovú vládnú krízu pokojnou cestou a v súlade s ústavnými zvyklosťami.

Február 1948 ako zavŕšenie procesu prerastania národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú môže slúžiť ako klasický vzor pokojnej formy socialistickej revolúcie. Potvrdil aktuálnosť a reálnosť pokojnej, legálnej, ústavnej či parlamentnej, t.j. neozbrojenej formy socialistickej revolúcie.

S programom novej vlády vyslovila 10. marca 1948 súhlas väčšina Ústavodarného národného zhromaždenia. Predkladajúc akčný program svojej vlády Klement Gottwald v Ústavodarnom národnom zhromaždení prehlásil: "Bezprostredným cieľom reakcie bolo zmeniť vo vláde a v celom štáte pomer síl ešte pred voľbami, pretože sa bála porážky vo voľbách. Konečným cieľom reakcie potom bolo úplne zvrátiť ľudovodemokratický poriadok, vziať ľudu všetko, čo mu oslobodenie a národná revolúcia priniesli, vrátiť bývalým majiteľom, čo sa znárodnilo a nastoliť opäť neobmedzenú nadvládu veľkých a mocných pánov. Zahraničnopoliticky išlo reakcií o to, vzdialiť nás od Sovietskeho zväzu a od ostatných spojencov a primknúť republiku opäť k tým, čo majú na svedomí Mníchov ..."

Ľud vo svojej zdrvujúcej väčšine razom pochopil, že vo vláde nejde o nijaké malicherné koalíčné spory, o kreslá a o hmotné výhody, o spory tak typické pre koalíčné vlády predmníchovské. Ľud vo svojej zdrvujúcej väčšine jasne poznal, že tu ide o nebezpečný pokus zvrátiť ľudovodemokratický vývin a priniesť navnivoč všetko to, čo nášmu ľudu prinieslo oslobodenie. Preto ono priamo živelné zaburácanie ľudového

21) Kl. G o t t w a l d, 1946-1948, zv. II., Bratislava 1950, s. 50.

hnevu a odporu, ktoré od 20. do 25. februára 1948 prešlo celou republikou od Šumavy po Tatry a ktoré rozmetalo čierne plány reakcie ako domček z karát.

Nezveličujem, ak poviem, že náš pracujúci ľud miest i vidieka zložil v týchto kritických dňoch novú skúšku politickej vyspelosti a zrelosti a že v tejto skúške skvelo, ba veľmi skvelo obstál ... Tento ľud dal jasne najavo, že chce, aby konečne a raz navždy sa stalo skutkom, že všetka moc v tomto štáte pochádza z neho, z ľudu. Vy ste zástupcovia ľudu. Vy poznáte dnes jeho vôľu. Urobte teda, aby sa vôľa ľudu stala zákonom. A ľud Vás bude za to blahoslaviť."²²⁾

Februárové víťazstvo potvrdilo aj zahranično-politickú orientáciu našej republiky na Sovietsky zväz. Klement Gottwald na zasadnutí ÚV KSČ 9. apríla 1948 povedal: "Zahranično-politicky išlo o to, či v budúcnosti pôjde naša republika ďalej neochvejne cestou spojenectva so Sovietskym zväzom, spojenectva s ostatnými slovanskými národmi, cestou spojenectva so všetkými ľudovodemokratickými štátmi v strednej a juhovýchodnej Európe, alebo či bude z radu týchto pokrokovodemokratických štátov vyrvaná a stane sa opäť objektom politiky západných imperialistov ... aj tu februárové udalosti rozhodli celkom jednoznačne v tom zmysle, že naša ľudovodemokratická republika nielenže zotrvá na svojom bývalom kurze v spojení so Sovietskym zväzom a ostatnými slovanskými národmi, ale že sa k tomuto spojenectvu ešte rozhodnejšie prizná a bude ho aj v praxi ešte dôslednejšie uskutočňovať ... Ak pred februárom rôzne zjavy v našom verejnom živote mohli vzbudzovať pochybnosť o jednoznačnosti nášho spojenectva so Sovietskym zväzom, potom február znamenal, že naša republika zahranično-politicky zostane navždy pevne po boku ZSSR."²³⁾

Komunistická strana Československa vybojovala teda vo februári 1948 rozhodujúci zápas o charakter československého štátu a smer vývoja československej spoločnosti. Z tohoto boja vyšla víťazne ako vedúca sila spoločnosti a štátu diktatúry proletariátu. Priviedla robotnícku triedu a pracujúci ľud našich národov k úplnej politickej moci. Základným predpokladom socialistickej výstavby ako programu ďalšieho obdobia bolo upevniť moc pracujúceho ľudu na čele s robotníckou triedou a KSČ, aby nová moc mohla plniť všetky funkcie diktatúry proletariátu. Tieto podmienky pomohla spoluvytvárať aj Ústava z 9. mája 1948, ktorá po právnej stránke zakotvila politické víťazstvo ľudu nad buržoáziou.²⁴⁾

22) Tamtiež, s. 87-104.

23) Kl. G o t t w a l d, 1946-1948, zv. II., Bratislava 1949.

24) Podrobnejšie pozri: K. R e b r o, "Víťazný február 1948 a boj o charakter československej ľudovodemokratickej ústavy", in Acta iuridica facultatis iuridicae, Zborník statí k Víťaznému februáru, Bratislava 1977, s. 9-25.

Akčné výbory NF vykonali politickú očistu vo všetkých oblastiach verejného života.

Pokiaľ ide o štátoprávne riešenie vzťahu našich národov, Ústava z 9. mája 1948 potvrdila princíp svojbytnosti slovenského národa a jeho rovnoprávnosť s národom českým v ich spoločnom štáte, zároveň však bez výraznejších zmien zotrvala pri tej štátoprávnej forme, v ktorej bola definitívne vybojovaná moc robotníckej triedy a pracujúcich, t.j. potvrdila unitárne štátne usporiadanie s ústavne vymedzeným autonómym postavením slovenských národných orgánov, najmä Slovenskej národnej rady a Zboru povereníkov, a to v podstate v podobe, v ktorej sa toto štátoprávne usporiadanie vytvorilo za odlišného pomeru triednych síl pred februárom 1948.

Február 1948 znamenal víťazstvo socialistickej orientácie v prvej priemyselnej krajine a bol potvrdením medzinárodnej platnosti marxizmu-leninizmu. Z tohoto hľadiska popri mnohých iných prínosoch znamenal február 1948 aj obohatenie teórie a praxe revolučného hnutia. Február 1948 obohatil okrem iného revolučnú prax o historické overenie a potvrdenie záverov, že víťazstvo socialistickej revolúcie je zákonitosťou, imanentným stupňom resp. súčasťou objektívneho spoločenského vývoja tak v zaostalých, ako aj v priemyselne vyspelých krajinách, ak dozreli pre revolúciu objektívne i subjektívne podmienky, o skúsenosti využitia parlamentu a systému viacerých politických strán združených v Národnom fronte a politický boj a víťazstvo v ňom.²⁵⁾

Februárové víťazstvo československého pracujúceho ľudu nad reakciou otvorilo cestu k revolučným premenám vo všetkých oblastiach života spoločnosti - cestu k budovaniu socializmu. Generálnu líniu výstavby socializmu vypracoval IX. zjazd KSČ v roku 1949. Vychádzal pritom z rešpektovania všeobecných zákonitostí prechodu k socializmu, ako boli teoreticky rozpracované v dielach klasikov marxizmu-leninizmu a overené praxou socialistickej výstavby v Sovietskom zväze, i z rozboru podmienok, ktoré sa u nás historicky utvorili.

Február 1948 umožnil, aby sa v našich československých podmienkach začali uplatňovať všeobecné zákonitosti socialistickeho vývoja, charakteristické v triedne rozdelenom svete pre každú spoločnosť nastupujúcu na cestu socialistickeho vývoja, ktoré sa prejavili po prvý raz v podmienkach ZSSR i v ostatných ľudovodemokratických štátoch po

25) Acta facultatis, c.d., štúdiá F. Č e r v e ň a n s k é h o, Február 1948 - príklad pokojnej formy socialistickej revolúcie, s. 55.

druhej svetovej vojne. Otázka všeobecne platných zákonitostí socialistického vývoja a jej tvorivá aplikácia v konkrétnych národných podmienkach, vzťahoch medzi všeobecným a špecifickým, národným a internacionálnym boli a zostávajú stále stredobodom ostrého politického, ideologického a teoretického boja medzi silami marxizmu-leninizmu a silami antisocialistickými, antikomunistickými a revizionistickými.²⁶⁾

Základom línie budovania socializmu, ako ju koncipoval IX. zjazd KSČ, bolo od začiatku rozvíjanie a upevňovanie všestrannej spolupráce a jednoty štátov socialistického spoločenstva a najmä so Sovietskym zväzom. Realizácia generálnej línie výstavby socializmu predpokladala splnenie troch základných, vzájomne súvisiacich úloh: proces socialistickej industrializácie, kolektivizácie a socialistickej kultúrnej revolúcie. Plniac vytýčené úlohy dosiahol náš ľud významné úspechy a pod vedením strany úspešne vyriešil základné úlohy socialistickej výstavby.

Zásadnými zmenami prešiel československý štát. Buržoáznodemokratické Československo sa premenilo najskôr na ľudovodemokratický a neskôr na socialistický štát. Pod vedením strany sa uskutočnila revolučná preštavba mechanizmu štátu takým spôsobom, aby tento bol v stave zabezpečovať politickomocenské záujmy robotníckej triedy a všetkých pracujúcich.

Február 1948 sa stal historickým medzníkom vzniku nového, ľudovodemokratického politického systému, ktorý odstránil a nahradil predchádzajúci buržoázno-parlamentný a pluralistický politický systém, založený na politickej a ekonomickej moci buržoázie. Nový socialistický politický systém vytvorený po februárovom víťazstve nášho ľudu stal sa dôležitým nástrojom vybudovania základov socialistickej spoločnosti a v súčasnosti ďalšej výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti v ČSSR.

Náš nový socialistický politický systém vznikol v dôsledku víťazstva pracujúcich vo februári 1948 a vyvíja, zdokonaľuje a upevňuje sa pod vedením Komunistickej strany Československa. Československá socialistická republika je pevným článkom socialistického spoločenstva národov. V oblasti zahraničnej politiky sa usiluje o zabezpečenie priaznivých vonkajších podmienok pre socialistickú výstavbu, robí všetko preto, aby naša krajina v úzkej spolupráci so Sovietskym zväzom a krajinami socialistického spoločenstva všestranne a aktívne prispievala k posilňovaniu socializmu, pokroku a mieru vo svete.

26) Matoušek S., Február 1948 a jeho štátoprávny význam, Acta iuridica facultatis iuridicae, Bratislava 1977, s. 45.

Významnú úlohu pri výstavbe socialistickej spoločnosti zohralo aj naše nové, socialistické právo, ktoré po víťaznom februári slúžilo ako účinný nástroj robotníckej triedy v jej boji za socialistické premeny. V priamej závislosti na politickotriednych zmenách a ako ich odraz sa vytvoril nový právny poriadok. Nové vytvárajúce sa socialisticke právo na princípe socialistickej zákonnosti veľmi aktívne prispelo k upevňovaniu socialistického štátu, k riešeniu ideologicko-politických a právnych problémov, s ktorými sa musela naša strana a pracujúci ľud vyrovnávať od prvých dní nastúpenia socialistickej cesty ako kvalitatívne nového spoločenského zriadenia.

Doterajšie výsledky v budovaní našej socialistickej spoločnosti od roku 1948 potvrdzujú, že iba pod vedením KSČ ako hlavnej a riadiacej sily v celom systéme diktatúry proletariátu mohol náš socialistický štát, opierajúci sa o socialistické právo a zákonnosť, od chvíle ich revolučného vzniku a v priebehu doterajšieho celého vývoja nášho socialistického zriadenia úspešne plniť významnú a často priekopnícku aktívnu úlohu pri dosiahnutí pozitívnych úspechov a kvalitatívnych premien v oblasti pretvárania a formovania progresívne sa meniacej celej hospodárskej základne a nadstavby našej československej socialistickej spoločnosti.²⁷⁾

Na úseku nového právneho poriadku, ktorý mal právne zabezpečiť dosiahnuté hospodárske a politické výdobytky a splniť úlohy spojené s budovateľskou prácou, čakali na riešenie veľké komplexy otázok.

Keď Klement Gottwald v mene vlády obrodenej Národnej fronty doplnenej vo februári 1948 a rekonštruovanej ústavnou demokratickou a parlamentnou cestou predstúpil pred Ústavodarné národné zhromaždenie s vládny programom, vo svojom prejave výslovne pripomenul, že Ústavodarné národné zhromaždenie musí dať republike novú ústavu, ktorá mala zakotviť všetky vymoženosti ľudu, dosiahnuté po oslobodení a ktorá nemala byť viac brzdou, ale naopak, tvorivým nástrojom budovania socializmu. Túto úlohu najvyšší zastupiteľský zbor splnil prijatím Ústavy 9. mája.

Ústava 9. mája vznikla v priebehu dvojročného ideového a politického boja, ktorý sám bol odrazom triedneho boja v procese prerastania národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú, a právne zakotvila výsledky februárového víťazstva ľudu.

Po prvý raz v dejinách stáva sa ľud jediným zdrojom moci v štáte, dochádza k nastoleniu skutočnej, faktickej neformálnej demokracie. Jej podstata spočíva v tom, aby sa pod vedením komunistickej strany, ako rozhodujúceho garanta tejto demokracie zabezpečila maxi-

27) D o j č á k P., Nastolenie diktatúry proletariátu a základné znaky rozvoja socialistickej zákonnosti v ČSSR, Acta iuridica, c.d., s. 28.

málne široká účasť pracujúcich na správe a riadení štátu. Socialistická demokracia je už od svojho zrodu diametrálne odlišná od akejkoľvek buržoáznej demokracie. Je v podmienkach socializmu nevyhnutne triednym javom a jej spoločenská účinnosť je závislá od úrovne a metód uplatňovania vedúcej úlohy komunistickej strany, od schopnosti podnecovať, viesť a ďalej rozvíjať širokú pracovnú a spoločenskú účasť nás.

Po februári 1948 sme nielen rýchle a úspešne uskutočnili ďalšie znárodnenie priemyslu a novú pozemkovú reformu, nielen že zahájila prvá päťročnica a prišlo sa k združstevňovaniu nášho poľnohospodárstva a jeho prechod na socialistickú veľkovýrobu, ale na podklade Ústavy 9. mája sa v rokoch 1949-1951, teda v priebehu necelých troch rokov od základu prebudoval náš právny poriadok vypracovaním a uzákonením všetkých hlavných kódexov; občianskeho, trestného a rodinného, oboch súdnych poriadkov - občianskeho a trestného, ako aj vydaním celého radu ďalších významných zákonov.

Všetky uvedené kódexy zohrali významnú úlohu pri podporovaní socialistického rozvoja našej spoločnosti, i keď nemožno povedať, že by boli tak dokonalé, že by ich nebolo treba prispôbovať vývojovým potrebám nášho života, príp. v niektorých veciach korigovať.

Rýchly ekonomicko-politický vývoj v našej vlasti dal za pravdu slovám Klementa Gottwalda, keď hovoril, že vydané zákony urýchlene pripravované v rokoch 1948-1950 "nebudú samozrejme na veky vekov, ale budú sa neprestajne novelizovať. Pomery sa u nás menia, neustálili sa dosiaľ natoľko, aby bolo možné zahrnúť do zákonov všetky možnosti".²⁸⁾

Význam prijatia týchto kódexov vystúpi najmä s porovnaním stavu na tomto úseku v období buržoáznej ČSR, ktorá za 20 rokov svojej existencie nedokázala uskutočniť unifikáciu právneho poriadku.

Socialistické premeny vo výrobných vzťahoch viedli ku kvalitatívnym zmenám triednej štruktúry a sociálnych pomerov československej spoločnosti. Budovateľská práca nášho ľudu, ktorú usmerňovala politika Komunistickej strany Československa, dosiahla skvelý triumf - socializmus v našej vlasti zvíťazil na všetkých úsekoch nášho života. Táto víťazná skutočnosť nemohla nenájsť svoj výraz aj v našom základnom zákone - v ústave.

Z iniciatívy Ústredného výboru KSČ došlo u nás k vypracovaniu návrhu novej, socialistickej ústavy, ktorá mala zakotviť dosiahnutý stupeň nášho socialistického vývoja a určiť základný smer nášho ďalšieho napredovania.

28) Kl. G o t t w a l d, Za socialistický štát, za socialistické právo, Pravda 1950, s. 164.

Návrh tejto ústavy po širokej celonárodnej diskusii a po schválení celoštátnou konferenciou KSČ 7. júla 1960 prerokovalo novozvolené Národné zhromaždenie a dňa 11. júla 1960 jednomyselne schválilo návrh ako socialistickú ústavu Československej socialistickej republiky. Víťazstvo socializmu v našej vlasti našlo svoj vonkajší výraz v základnom zákone našej spoločnosti a nášho štátu.

Nie je úlohou tejto práce hodnotiť celý proces prebudovania nášho právneho poriadku na socialistických základoch. Chceli sme len naznačiť čo februárové víťazstvo znamenalo aj pre túto oblasť. Nech je nám v závere dovolené uviesť ešte jeden významný legislatívny akt v súvislosti s riešením otázky Čechov a Slovákov.

Prijatie ústavného zákona č. 143/1968 Zb. z. a n. o československej federácii je totiž významným medzníkom v novodobých dejinách oboch našich národov, vstupom do novej etapy vo vývoji našej socialistickej štátnosti charakterizovanej existenciou dvoch štátoprávnych subjektov - ČSR a SSR - v rámci Československej socialistickej republiky, ktorá predstavuje dobrovoľné štátne spojenie dvoch rovnoprávných národov.

Dôležitou otázkou revolúcie a jej vývoja boli totiž aj vzťahy oboch národov. Ich zložitosť vyplývala zo skúseností v minulosti, ako aj medzinárodných vplyvov. Usporiadanie vzťahov národov je charakteristickou črtou revolúcie, patrí k jej hlavným otázkam. Tento vzťah bol vyjadrený v roku 1945 zásadou "rovný s rovným", ale neobsahoval pevné štátoprávne usporiadanie.

V národnostnej politike strany došlo však aj k chybám, k zúženým, jednostranným prístupom a deformáciám. Strana tieto chyby postupne napravila.

Z iniciatívy KSČ, vychádzajúcej z hodnotenia uplynulého obdobia, začali prípravy na uvedenie do života nového štátoprávneho usporiadania. Nové štátoprávne usporiadanie Československej socialistickej republiky znamená súčasne v určitom smere aj završenie etapy hľadania optimálneho riešenia pomeru Čechov a Slovákov v spoločnom štáte.

*

Pripomínajúc si jubileum víťazstva nášho pracujúceho ľudu nad buržoáziou uvedomujeme si súčasne, že historický význam Februára 1948 treba očistiť od nánosu revizionizmu a antikomunistickej propagandy z obdobia krízových rokov 1968-1969 a dať mu opäť zaslúžené miesto v našej histórii.

Pravicoví oportunisti a antikomunistické živly viedli cieľavedomý útok proti všetkým základným hodnotám a normám socializmu, systematicky rozkladali stranu i celý politický systém a súčasne nastoľovali

otázku odčinenia všetkých revolučných aktov triednej spravodlivosti po februári 1948, hanobili činnosť strany i jej slávnú revolučnú históriu.

Tieto sily už dlhšie rozkladali našu spoločnosť a ich pôsobenie má, samozrejme, určitú kontinuitu so zvyškami porazených tried a síl vo februári 1948.

Otvorené i maskované vystúpenia proti významu a odkazu februára 1948, spojené s jeho spochybňovaním, diskreditáciou a dokazovaním, že sme opustili našu špecifickú cestu k socializmu, budovanie špecifického národného modelu socializmu demokratického a humanistického boli závažnou súčasťou antisocialistickej a revizionistickej ideologickej ofenzívy smerujúcej jednoznačne k likvidácii historického významu samotného februára 1948 i jeho triednopolitických, štátoprávnych, ekonomických, kultúrnych a zahranično-politických dôsledkov, teda k zvratu pomerov pred február 1948, späť ku kapitalizmu.

Koncepcia odplaty za február 1948 sa prejavila predovšetkým v koncentrovanom útoku proti vedúcemu postaveniu KSČ v socialistickej spoločnosti a štáte.

Je známe, ako pravicové a antisocialistické sily doma i v zahraničí zneužili iniciatívu strany za obnovenie leninských metód straníckej práce. Jej úsilie o nápravu chýb, o riešenie základných otázok ďalšieho vývoja našej socialistickej spoločnosti využili na útok predovšetkým na dva základné piliere našej socialistickej existencie, našej socialistickej budúcnosti - na Komunistickú stranu a na spojenecké zväzky so Sovietskym zväzom a ostatnými socialistickými krajinami. Kritiku chýb minulosti vystupňovali do úplnej diskreditácie strany a nihilistického poprenia všetkého, čo sa v našom štáte dosiahlo pod jej vedením. Začali hlásať, že túto "temnú" minulosť musíme odvrhnúť, že je to dôsledok tzv. sovietskeho modelu, ktorý nám bol vnútený a že musíme prijať nový model "socializmu s ľudskou tvárou" resp. "demokratického socializmu" atď.

Február sa v slovníku antisocialistických síl uvádzal ako cudzí produkt, dôkaz o komunistickej zvoli a narušení demokratickej formy boja. Zámerným jednostranným očierňovaním uplynulých 20 rokov ako "doby temna", ako uplatňovania nám cudzieho "sovietskeho modelu socializmu" snažili sa ukázať február 1948 ako dôsledok prevážne vonkajšieho vplyvu. Chceli tak zahaliť vnútorné, triedne príčiny a výsledky Februára a zdôvodniť návrat do politických pomerov predfebruárových. Snažili sa vyvolávať najmä u mládeže ilúzie o predmnichovskej republike, idealizovali buržoázne slobody a najmä hospodársky rozvoj kapitalistického Československa. Aký to paradox. Veď práve skúsenosti nášho ľudu s vlastnou buržoáziou v období buržoáznej ČSR a tzv. ma-

sarykovskej demokracie a s jej vládou sa stali jedným zo základných vnútorných zdrojov víťazstva Februára.

Pravicové sily sa po januári 1968 usilovali o premenu NF v také politické zoskupenie, ktoré by poprelo vedúcu úlohu KSČ v našej spoločnosti. Reakčné organizácie ako boli napr. K-231 a KAN nepokryte vyhlasovali, že ich najbližším cieľom je odplata za február 1948 a neskrývali sa ani s tým, že chcú nastoliť buržoázno-demokratické zriadenie a tvrdo zúčtovať s komunistami a všetkými statočnými budovateľmi socializmu. Zahranično-politická koncepcia pravice viedla vo svojich dosledkoch nielen k ohrozeniu vnútornej stability a bezpečnosti štátu i jeho suverenity a mierových podmienok pokojnej práce ľudu, ale i k odkrytiu západných hraníc tábora socializmu, ktorého malo byť Československo pevnou baštou na rozhraní socialistickej a kapitalistickej sústavy v Európe.

Februárové víťazstvo nášho ľudu je podnes "nezahojenou ranou" pre mezinárodné imperialistické sily a najmä pre emigračné skupiny, ktoré márne čakajú na svoj deň odplaty a návratu.

Antisovietska orientácia pravicových síl v KSČ sa stala súčasťou medzinárodného revizionistického prúdu, pre ktorý bol tzv. československý experiment posilňujúcou injekciou a novým argumentom pre požiadavku revízie základných princípov marxizmu-leninizmu a proletárskeho internacionalizmu v komunistickom hnutí.

Výročie februára 1948 je príležitosťou zdôrazniť, že toto víťazstvo pracujúcich na čele s robotníckou triedou vedenou KSČ nad buržoáziou bolo zároveň víťazstvom spojenectva a priateľstvi so Sovietskym zväzom a porážkou plánu kontrarevolučných snáh buržoázie a ich zahraničných spojencov odtrhnúť našu krajinu od spojenectva so ZSSR a zapredať ju západným imperialistom. Československo definitívne vstúpilo na cestu socializmu a jeho medzinárodné postavenie sa februárovým víťazstvom upevnilo.

Historické úspechy na ceste k socializmu a komunizmu sme dosiahli vďaka Sovietskemu zväzu, ktorý oslobodil našu vlasť z fašistickej poroby, ktorý bol našou oporou pri výstavbe socializmu a ktorý nám znovu pomohol v čase najväčšej skúšky - v období nástupu kontrarevolučných síl v roku 1968.

Chápanie dejinnej zodpovednosti za ďalší vývoj našich národov a istota prameniaca zo spojenectva so ZSSR boli a navždy zostanú jedným zo základných faktorov, z ktorých vyrastajú hlavné záruky našej samostatnosti i ďalšieho rozvoja ako socialistickeho štátu.

Február 1948 je teda logický dôsledok dejinného vývoja našich národov a najmä robotníckeho revolučného hnutia. Víťazstvo vo februári nebolo iba vecou robotníckej triedy a komunistickej strany, ale sa oň zaslúžili a podieľali sa na ňom všetky pokrokové a čestné sily celej našej spoločnosti. Buržoázia sa pokúsila zvrátiť logiku dejín kontra-revolučným pučom, bola však zmetená pracujúcim ľudom pod vedením KSČ.

Pod vedením KSČ vykonal náš pracujúci ľud za uplynulých 30 rokov od februára 1948 grandiózne dielo socialistickej výstavby. Cieľavedome rozvíjané úsilie marxisticko-leninských síl v strane po aprílovom pléne ÚV KSČ v roku 1969, na ktorom bol za prvého tajomníka ÚV KSČ zvolený dr. G. Husák, postupne rozvíjalo ofenzívny nástup proti pracovno oportunistickým a antisocialistickým silám a zabezpečilo ďalší, zdravý vývoj našej spoločnosti. Logickým uzavretím tejto etapy bolo rokovanie a závery XIV. zjazdu KSČ, ktorý zhodnotil obdobie po XIII. zjazde ako najťažšie a najzložitejšie roky histórie KSČ a vypracoval program ďalšieho rozvoja našej spoločnosti.

XV. zjazd KSČ prijal program ďalšieho posilnenia materiálnotechnickej základne našej spoločnosti a zvýšenia jej vedeckotechnického potenciálu. Program ďalšieho všestranného hospodárskeho a sociálneho rozvoja ČSSR je pokračovaním reálnej i keď náročnej politiky strany v podmienkach výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti.

Plniac úlohy uskutočňovania hospodárskeho a sociálneho rozvoja, konkretizovaného v 6. päťročnom pláne, založenom najmä na rýchlom raste efektívnosti a spoločenskej produktivity práce, významne prispieva k vzostupu výrobných síl, k zvýšeniu životnej úrovne a k ďalšiemu úspešnému budovaniu rozvinutej socialistickej spoločnosti v ČSSR a tým aj k posilneniu celého socialistického spoločenstva v duchu odkazu víťazného Februára 1948.

Hlboko pravdivé a výstižné sú slová generálneho tajomníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR, ktoré povedal v prejave na slávnostnom zasadnutí ÚV KSČ, ÚV NF ČSSR, Predsedníctva FZ ČSSR a vlády ČSSR na počesť 60. výročia VOSR zamýšľajúc sa nad zmyslom a významom Februára 1948 pre pokračovanie socialistickej výstavby, ktorú napĺňame ako jeho revolučný odkaz: "... osobitne vyzdvihujeme hlbokú ideovú a dejinnú spätosť Veľkého októbra a nášho Februára. Pre nás, československých komunistov, malo nenahraditeľný význam, že sme sa v zápasoch o doriešenie otázky moci v prospech robotníckej triedy a pracujúceho ľudu mohli opierať o skúsenosti troch ruských revolúcií, vychádzať z leninských myšlienok o vzťahu demokratickej a socialistickej revolúcie, čerpať z revolučného príkladu a skúseností Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. Tvorivé uplatnenie týchto skúseností v našich pod-

mienkach nám umožnilo úspešne vyriešiť úlohy tejto etapy nášho revolučného zápasu."²⁹⁾

29) Pravda, 1. novembra 1977.

ФЕВРАЛЬ 1948 Г. - ПЕРЕЛОМНЫЙ ПУНКТ В ИСТОРИИ ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ГОСУДАРСТВА И ПРАВА

Ладислав Губенак

Резюме

Основным завоеванием освобождения наших народов от фашистского ига является создание объективных условий революционного переворота в 1945-1948 гг., взятия власти в руки рабочего класса и обеспечения социалистического развития страны. После освобождения в 1945 г. чехословацкое общество прошло этап сложного развития; на пути к окончательной победе рабочего класса над буржуазией надо было преодолеть ряд важных препятствий. Буржуазия от своих позиций не отказывалась легко. Прогрессивные силы во главе с КПЧ должны были упорно бороться за выполнение Кошицкой правительственной программы и впоследствии Социдательной программы Правительства Клемента Готтвальда. Большого успеха КПЧ добилась в выборах в 1946 г., когда она в общегосударственном масштабе получила 38% голосов и стала сильнейшей политической партией в стране.

Борьба между силами прогресса и реакции протекала в условиях обостряющейся классовой борьбы в рамках страны и в условиях обостряющегося международного положения и перехода сил империализма к холодной войне. В Словакии политический кризис достиг наивысшей точки осенью 1947 г. Наступление реакции, концентрирующейся в Демократической партии, было отражено. В общегосударственном масштабе борьба продолжалась.

Решающая схватка осуществилась в феврале 1948 г., когда министры реакционных политических партий подали в отставку и вызвали правительственный кризис. Они пытались вытеснить коммунистов из правительства и образовать чиновничье правительство. Их замысли потерпели крах. 25 февраля президент Бенеш по требованиям народа принял отставку реакционных министров и назначил новое правительство. Политический кризис был преодолен мирным путем при сохранении конституционных обычаев.

Февраль 1948 г. означал победу социалистической ориентации в первой промышленной стране и подтвердил интернациональный характер ленинизма. Был открыт путь строительства социализма. В процессе социалистического строительства сыграли большую роль государство, государство

диктатуры пролетариата и новое социалистическое право. Таким образом, февраль 1948 г. является переломным пунктом в истории чешского и словацкого народов и в истории нашего государства и права.

Ленинград, 1948 г.

Ленин

Вопросы, связанные с подготовкой нового законодательства, являются чрезвычайно важными. В настоящее время в нашей стране идет процесс создания нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства. В настоящее время мы имеем дело с подготовкой нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства.

Вопросы, связанные с подготовкой нового законодательства, являются чрезвычайно важными. В настоящее время в нашей стране идет процесс создания нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства. В настоящее время мы имеем дело с подготовкой нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства.

Вопросы, связанные с подготовкой нового законодательства, являются чрезвычайно важными. В настоящее время в нашей стране идет процесс создания нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства. В настоящее время мы имеем дело с подготовкой нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства.

Вопросы, связанные с подготовкой нового законодательства, являются чрезвычайно важными. В настоящее время в нашей стране идет процесс создания нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства. В настоящее время мы имеем дело с подготовкой нового законодательства, которое должно соответствовать требованиям социализма. Этот процесс является сложным и требует тщательного изучения. Необходимо учитывать интересы всех слоев населения и обеспечить единство законодательства.